

В. В. Лойко,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-1585>

Н. В. Трушкіна,

*к. е. н., старший дослідник, старший науковий співробітник сектора
промислової політики та інноваційного розвитку відділу*

*промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України, м. Харків*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6741-7738>

Є. М. Баранов,

здобувач освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня

вищої освіти "Економіка", Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4993-3420>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.4.108

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

V. Loiko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of International Economics,
Boris Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv

N. Trushkina,

PhD in Economics, Senior Research Fellow, Senior Research Officer of the Sector of Industrial Policy and Innovative
Development of the Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Center for Industrial Problems
of Development of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv

I. Baranov,

Postgraduate Student, Boris Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv

CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR THE FORMATION OF THE INVESTMENT ENVIRONMENT
OF URBAN AGGLOMERATIONS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF THE NATIONAL ECONOMY

У статті обґрунтовано концептуальні засади формування інвестиційного середовища міських агломерацій у контексті забезпечення сталого розвитку національної економіки. Доведено, що міські агломерації виступають мезорівневими просторово-економічними системами, у межах яких формується синергія агломераційних ефектів, інституційної координації та інвестиційної активності. Уточнено сутність інвестиційного середовища агломерацій як динамічної інтегрованої системи економічних, інституційних, інфраструктурних, соціальних, екологічних, цифрових і безпекових компонентів. Запропоновано теоретичну модель формування інвестиційного середовища міських агломерацій, що відображає механізми трансформації інвестиційних ресурсів у довгострокові результати сталого розвитку. Визначено роль агломерацій у підви-

ценні інвестиційної спроможності та результативності регіональної й національної економічної політики. Обґрунтовано практичну значущість отриманих результатів для формування агломераційних стратегій, інвестиційних програм, міжмуниципальної координації та реалізації пріоритетів сталого розвитку на територіальних рівнях управління.

The article provides a theoretical generalization and conceptual interpretation of the processes shaping the investment environment of urban agglomerations in the context of ensuring sustainable development of the national economy. It is substantiated that, under contemporary conditions, urban agglomerations function as key meso-level spatial and economic systems in which investment resources, human capital, innovation activity, and institutional interactions are concentrated, thereby determining trajectories of economic growth and structural transformation. It is demonstrated that agglomeration effects, network interactions, and interterritorial coordination generate development synergies that significantly influence the scale, structure, and effectiveness of investment processes compared to other spatial levels.

The essence of the investment environment of urban agglomerations is clarified as a dynamic integrated system of economic, institutional, infrastructural, social, environmental, digital, and security-related components that interact continuously and transform under the influence of internal and external factors. It is shown that the formation of an agglomeration investment environment is not limited to creating favorable conditions for capital attraction but involves the purposeful alignment of investment decisions with spatial development priorities, environmental constraints, and sustainable development goals.

A theoretical model for shaping the investment environment of urban agglomerations is proposed, reflecting the mechanisms through which investment resources are transformed into long-term socio-economic and environmental outcomes. The role of agglomerations as growth poles capable of generating multiplicative investment effects and disseminating positive spillover effects to adjacent territories is identified. The practical significance of the findings is substantiated for the formulation of state and regional investment policies, the development of agglomeration development strategies, investment project portfolios, and mechanisms of inter-municipal coordination in the context of sustainable development and post-war economic recovery in Ukraine.

Ключові слова: національна економіка, міські агломерації, інвестиційне середовище, сталий розвиток, просторовий розвиток, інвестиційна політика, агломераційні ефекти, економічне зростання, інвестиційні процеси, міжтериторіальна координація, регіональний розвиток, інституційні чинники, екологічні обмеження, повоєнне відновлення.

Key words: national economy, urban agglomerations, investment environment, sustainable development, spatial development, investment policy, agglomeration effects, economic growth, investment processes, interterritorial coordination, regional development, institutional factors, environmental constraints, post-war recovery.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток національної економіки відбувається в умовах поглиблення процесів урбанізації, просторової концентрації економічної активності та зростання ролі великих міських утворень у формуванні економічного потенціалу держави. За оцінками міжнародних організацій, понад 55% населення світу проживає у міських територіях [1], при цьому міські агломерації забезпечують до 60—70% світового валового внутрішнього продукту та акумулюють основні потоки інвестицій і інноваційної активності [2]. Це зумовлює зростання їх значення як ключових елементів просторово-економічної організації національних економік.

Водночас ефективність розвитку міських агломерацій значною мірою визначається якістю інвестиційного середовища, що формує умови для залучення, розміщення та використання інвестиційних ресурсів. Емпіричні дослідження [3; 4] свідчать, що агломераційні утворення характеризуються вищими темпами залучення капітальних інвестицій, продуктивністю праці та інноваційною активністю порівняно з менш урбанізованими територіями, однак водночас стикаються з підвищеними соціальними, інфраструктурними та екологічними навантаженнями. За таких умов інвестиційне середовище агломерацій набуває багатовимірного характеру та потребує комплексного регулювання.

Для України актуальність зазначеної проблеми посилюється наявністю значних територіальних диспропорцій інвестиційного розвитку. Статистичні дані

свідчать про суттєву територіальну концентрацію інвестиційної активності в Україні. Так, упродовж 2021—2023 рр. понад 60% загального обсягу капітальних інвестицій було зосереджено у м. Києві, великих обласних центрах та прилеглих до них територіях, тоді як на більшість регіонів припадало менше 40% інвестиційних ресурсів [5]. Це підтверджує гіпотезу про наявність значних міжрегіональних диспропорцій інвестиційного розвитку. При цьому саме великі міські утворення та агломерації виступають основними реципієнтами інвестицій у промисловість, будівництво, транспортну та соціальну інфраструктуру.

У поєднанні з процесами децентралізації, трансформації системи публічного управління та необхідністю повоєнного відновлення економіки зазначені тенденції актуалізують завдання формування ефективного інвестиційного середовища саме на рівні міських агломерацій, здатного забезпечити не лише концентрацію інвестиційних ресурсів, а й їх результативне використання з урахуванням економічних, соціальних та екологічних пріоритетів розвитку. У контексті реалізації цілей сталого розвитку інвестиційне середовище міських агломерацій має забезпечувати не лише економічне зростання, а й соціальну згуртованість, екологічну збалансованість та підвищення якості життя населення. Експертні оцінки міжнародних інституцій [2; 6] підкреслюють, що орієнтація виключно на обсяги інвестицій без урахування інституційних, соціальних та екологічних чинників знижує довгострокову стійкість розвитку територій.

Таким чином, постає проблема необхідності концептуального обґрунтування формування інвестиційного середовища міських агломерацій як інтегрованої системи взаємопов'язаних чинників і механізмів, здатної забезпечити досягнення стратегічних цілей сталого розвитку та підвищення результативності розвитку національної економіки. Вирішення цієї проблеми має важливе практичне значення для удосконалення державної та регіональної інвестиційної політики, управління розвитком територій і формування ефективних інструментів сталого економічного зростання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У зарубіжній науковій літературі проблематика розвитку міських агломерацій формується насамперед у межах теорій просторової економіки та агломераційних ефектів. Фундаментальні положення агломераційної теорії розроблено у працях М. Фуджити (M. Fujita) і Ж.-Ф. Тісса (J.-F. Thisse) [7], які розглядають міські агломерації як результат взаємодії зростаючої віддачі від масштабу, транспортних витрат і ринкового потенціалу. Така взаємодія, на їхню думку, зумовлює просторову концентрацію економічної активності та капіталу й формує стійкі ядра економічного розвитку [7].

Вагомий внесок у розуміння економічної динаміки міст і агломерацій зробила Дж. Джейкобс (J. Jacobs) [8], яка наголошувала на ролі міського різноманіття, підприємницької активності та інновацій як ключових чинників економічного розвитку урбанізованих територій. Е. Глейзер (E. Glaeser) [4] обґрунтовує тезу про міста як осередки людського капіталу й інновацій,

підкреслюючи, що саме концентрація знань, талантів і соціальних взаємодій у межах агломерацій створює сприятливе середовище для довгострокового економічного зростання.

Подальший розвиток агломераційної теорії пов'язано із мікроекономічним обґрунтуванням її переваг. Ж. Дюрантон (G. Duranton) і Д. Пуга (D. Puga) [9] систематизували механізми виникнення агломераційних ефектів через концепцію "спільного використання ресурсів — узгодження (відповідності) — навчання", яка пояснює економію на масштабі, ефективність функціонування ринку праці та прискорення інноваційних процесів у межах міських утворень. Узагальнення еволюції агломераційних теорій і їх прикладних інтерпретацій представлено у сучасних оглядових дослідженнях, що фіксують перехід від абстрактних моделей до емпіричного аналізу продуктивності, інвестиційної активності та просторових диспропорцій розвитку [10].

Окремий напрям зарубіжних досліджень присвячено аналізу впливу агломераційних процесів на інвестиційну поведінку та просторове розміщення капіталу. Зокрема, К. Гілбер (C. Hilber), Ж. Міон (G. Mion) і Г. Оверман (H. Overman) [11] доводять, що агломераційні чинники істотно впливають на рішення іноземних інвесторів щодо вибору локації, посилюючи концентрацію інвестицій у великих міських системах. Подібні результати отримано й у дослідженнях країн, що розвиваються, де агломераційні переваги формують "вузли" інвестиційної активності та сприяють просторовій поляризації розвитку [12]. У контексті сталого розвитку міжнародні організації та науковці акцентують увагу на необхідності узгодження інвестиційних процесів в агломераціях з економічними, соціальними та екологічними цілями розвитку [2; 13—15].

У вітчизняних дослідженнях проблематика міських агломерацій розвивається у двох взаємопов'язаних напрямках: по-перше, як фактор просторового та регіонального розвитку; по-друге, як середовище активізації інвестиційних процесів на територіальному рівні. Так, А. Шлапак, О. Іващенко, О. Юрченко [16] узагальнюють наукові підходи до розуміння ролі міських агломерацій у сталому розвитку національної економіки, уточнюючи їх економічну сутність і систематизуючи позитивні агломераційні ефекти. В. Борщевський, Р. Дацків і Я. Стецько [17] зосереджуються на інституційному контексті розвитку агломерацій у повоєнній економіці України, наголошуючи на проблемах нормативно-правового забезпечення та управлінської спроможності агломераційних процесів. С. Ткач і Я. Панас [18] аналізують специфіку функціонування міських агломерацій у регіонах України, акцентуючи на управлінських викликах, ресурсних обмеженнях і необхідності стратегічної координації розвитку.

Водночас у вітчизняній науковій літературі проблематика міських агломерацій переважно розглядається крізь призму регіонального розвитку, просторової організації економіки та інституційних трансформацій. Дослідники підкреслюють роль агломерацій як центрів економічної активності, інновацій і концентрації інвестицій, водночас зазначаючи наявність істотних управлінських і фінансових обмежень. Зокрема, І. Бабець [19] аналізує перспективи фінансування розвитку агломе-

рацій в умовах євроінтеграції, наголошуючи на необхідності диверсифікації джерел інвестицій і посилення ролі фінансових інструментів регіонального розвитку. У працях О. Жабинець та О. Банах [20] досліджується екологічний вимір агломераційного розвитку, зокрема можливості впровадження еко-індустріальних парків як інструменту поєднання інвестиційної активності та охорони навколишнього природного середовища. О. Юрченко [21] зосереджується на аналізі конурбацій як форми просторової організації урбанізованих територій, узагальнюючи світовий досвід управління агломераційними утвореннями та можливості його адаптації в Україні.

Порівняння зарубіжних і вітчизняних напрацювань свідчить, що у світовій науці сформовано потужну теоретико-методологічну базу щодо економічної природи агломерацій та механізмів концентрації інвестицій, тоді як українські дослідження зосереджено переважно на вирішенні окремих практичних завдань територіального розвитку і лише частково переходять до цілісних концептуальних узагальнень. У зв'язку з цим актуалізується потреба подальшого наукового розвитку підходів, які забезпечують інтеграцію тріади "міська агломерація — інвестиційне середовище — сталий розвиток" у межах єдиної теоретичної рамки.

Особливої уваги потребує структуризація інвестиційного середовища агломерацій з позицій сталого розвитку, оскільки на практиці воно нерідко інтерпретується переважно через фінансово-економічні параметри без належного врахування соціальних і екологічних детермінант результативності інвестицій. Окремим перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення уніфікованих підходів до оцінювання розвитку інвестиційного середовища міських агломерацій з урахуванням умов децентралізації та повоєнного відновлення економіки України, що зумовлюють підвищені вимоги до стійкості управлінських механізмів і якості інституційного середовища.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є теоретичне обґрунтування концептуальних засад формування інвестиційного середовища міських агломерацій у контексті забезпечення сталого розвитку національної економіки на основі систематизації сучасних наукових підходів, узагальнення зарубіжного й вітчизняного досвіду та інтеграції економічних, інституційних, соціальних і екологічних чинників розвитку просторово-економічних систем.

Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання соціально-економічних процесів, які забезпечують комплексний та системний аналіз обраної проблематики. У процесі дослідження застосовано методи наукової абстракції та узагальнення, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняльного аналізу, системний підхід. Застосування зазначених методів дозволило забезпечити наукову обґрунтованість отриманих результатів, логічну послідовність дослідження та досягнення поставленої мети в контексті розкриття теоретичних аспектів

формування інвестиційного середовища міських агломерацій як чинника сталого розвитку національної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування інвестиційного середовища міських агломерацій у контексті сталого розвитку національної економіки доцільно інтерпретувати як цілеспрямований процес створення, налаштування та підтримання сукупності умов і взаємодій, що забезпечують залучення й ефективного використання інвестиційних ресурсів у межах поліцентричної урбанізованої системи [22]. На відміну від загальнонаціонального або регіонального рівнів, агломераційний рівень відзначається підвищеною щільністю економічних зв'язків, мережевою взаємозалежністю територій, розміщенням трудових, фінансових і технологічних потоків та наявністю спільних інфраструктурних контурів, що формують специфічну конфігурацію ризиків і можливостей. У цьому сенсі інвестиційне середовище агломерації не зводиться до сукупності загальних умов інвестиційної діяльності, а проявляється як керована система [23], здатна генерувати синергійні ефекти та одночасно вимагати більш складних механізмів координації й узгодження цілей розвитку.

У теоретико-методологічному вимірі агломерації розглядаються як форма просторової концентрації економічної активності, де ефекти масштабу, доступ до ринків, знань і кваліфікацій, а також інституційна взаємодія суб'єктів створюють передумови для підвищення продуктивності та інноваційності [4; 7; 9]. Водночас сучасна еволюція поняття "агломерація" зміщує фокус від суто морфологічних ознак (злиття забудови, транспортна зв'язаність) до функціональних характеристик (єдиний ринок праці, спільна інфраструктура, кластери, мережеві ефекти, мобільність ресурсів), що є критично важливим для інвестиційної проблематики. Саме функціональна єдність агломерації формує економічну синергію: інвестиції в "ядрі" породжують мультиплікативні результати на периферії, а інноваційні рішення масштабуються на пов'язану територію через коопераційні та логістичні ланцюги. У контексті сталого розвитку роль агломерації набуває додаткового виміру: вони стають простором, де узгоджується зростання з екологічними обмеженнями, соціальною інклюзивністю й підвищенням якості життя, тобто з логікою реалізації Цілей сталого розвитку [2; 6].

Щоб уникнути термінологічної підміни та забезпечити методологічну чіткість, важливо розмежувати "інвестиційне середовище", "інвестиційний клімат" і "інвестиційну привабливість". Інвестиційний клімат зазвичай описує загальні умови ведення інвестиційної діяльності на певній території, інвестиційна привабливість — інтегральну оцінку потенціалу та ризиків для інвестора, тоді як інвестиційне середовище агломерації відображає саме систему факторів і взаємодій, через яку ці умови формуються, відтворюються та трансформуються в часі. Таким чином, у теоретичному дослідженні доцільно переходити від статичного опису умов

Таблиця 1. Порівняння категорій, що описують умови інвестиційної діяльності

Категорія	Змістовний акцент	Рівень аналізу	Ключова ознака для агломерацій
Інвестиційний клімат	Загальні умови для інвестицій (правові, макроекономічні, регуляторні)	Національний / регіональний	Описує «середовище як фон», але слабо пояснює механізми координації в поліцентричній системі
Інвестиційна привабливість	Інтегральна оцінка потенціалу та ризиків для інвестора	Територія / галузь / проєкт	Дає результат оцінювання, але не показує, як відтворюється система факторів
Інвестиційне середовище (агломерації)	Система умов і взаємодій, що формує інвестиційні потоки та їх результативність	Агломераційний (мезорівень)	Дозволяє описувати синергію, spillover-ефекти, багаторівневу координацію та зв'язок із ЦСП

Джерело: запропоновано та складено авторами на основі [22—24].

інвестиційної діяльності до динамічного аналізу процесів формування інвестиційного середовища, що забезпечує можливість його концептуального осмислення та моделювання.

У табл. 1 систематизовано відмінності між ключовими категоріями, що застосовуються у дослідженнях інвестиційних процесів, та обґрунтовано методологічну доцільність використання категорії інвестиційного середовища міських агломерацій у контексті сталого розвитку.

Подальше розвиток концепції потребує врахування багаторівневості формування інвестиційного середовища. Агломерація функціонує в контурі національної політики (податкової, інвестиційної, безпекової, відновлювальної), водночас залежить від регіональної стратегії розвитку та інструментів територіального планування і, нарешті, має власні внутрішні механізми координації проєктів, інфраструктури та інституційних взаємодій.

Це означає, що інвестиційне середовище агломерації є результатом накладання трьох рівнів управління й трьох груп інструментів: стратегічних (національних),

координаційно-планувальних (регіональних) та проєктно-операційних (агломераційних) (табл. 2). Таке трактування важливе для України, де децентралізація та повоєнне відновлення підвищують роль субнаціонального та локального рівнів у підготовці й реалізації інвестиційних проєктів.

На цій основі доцільно запропонувати теоретичну модель розвитку інвестиційного середовища міських агломерацій, яка описує його як інтегровану систему взаємопов'язаних компонентів. На відміну від статичних переліків факторів, модель має пояснювати, яким чином компоненти взаємодіють, через які механізми впливають на інвестиційні потоки та як забезпечується відповідність цілям сталого розвитку. З огляду на український контекст, особливо важливо включити не лише економічні й інституційні, а й цифрові та безпекові складові, оскільки саме вони визначають інвестиційні ризики, відновлювальний потенціал і спроможність агломерації до стійкого розвитку.

У межах цієї логіки пропонується трактувати інвестиційне середовище міської агломерації як результат цілеспрямованого формування взаємодіючих компонентів: (1) економічного (структура попиту та пропозиції капіталу, ринок праці, кластери); (2) інституційного (якість врядування, прозорість процедур, координація); (3) інфраструктурного (транспорт, енергетика, інженерні мережі); (4) соціального (людський капітал, інклюзивність, якість життя); (5) екологічного (обмеження, стандарти, "зелені" рішення); (6) цифрового (дані, сервіси, "розумна" інфраструктура); (7) безпекового (стійкість критичної інфраструктури, ризики, безперервність функціонування).

Важливим є те, що ці компоненти не додаються механічно, а формують взаємопідсилювальну конфігурацію: інституційна спроможність підвищує інвестиційну передбачуваність; інфраструктура знижує транзакційні витрати; цифровізація підвищує прозорість і швидкість процесів; екологічні стандарти трансформують струк-

Таблиця 2. Багаторівнева структура формування інвестиційного середовища агломерації

Рівень	Домінантна функція	Типові інструменти формування інвестиційного середовища	Очікуваний результат
Національний	Правила гри та стратегічні пріоритети	інвестиційна та промислова політика; регуляторні режими; стимули для відновлення; рамка ЦСП та державні програми	передбачуваність і керованість інвестиційних умов, пріоритетизація секторів
Регіональний	Узгодження територіального розвитку	регіональні стратегії; просторове планування; інфраструктурні програми; механізми міжмуніципальної координації	синхронізація проєктів, зниження територіальних диспропорцій
Агломераційний	Проєктна реалізація та синергія	портфель проєктів; індустріальні/інноваційні майданчики; транспортно-логістичні рішення; цифрові сервіси; партнерства	мультиплікативні ефекти, spillover, підвищення результативності інвестицій

Джерело: запропоновано та складено авторами на основі [22—24].

Таблиця 3. Компоненти інвестиційного середовища агломерації

Компонент	Механізм впливу на інвестиції	Приклад результату у логіці сталого розвитку
Економічний	концентрація попиту, кластеризація, зростання продуктивності	зростання ВДВ, створення робочих місць, інноваційні ланцюги
Інституційний	якість врядування, прозорість процедур, координація суб'єктів	зниження транзакційних витрат і корупційних ризиків, підвищення довіри
Інфраструктурний	доступність мереж і логістики, надійність сервісів	скорочення витрат бізнесу, підвищення доступності послуг, мобільність
Соціальний	людський капітал, інклюзія, соціальна згуртованість	зростання якості життя, зменшення нерівності, утримання/залучення талантів
Екологічний	стандарты, «зелена» модернізація, ресурсна ефективність	зниження викидів, енергоефективність, екологічна безпека
Цифровий	дані та сервіси, цифрова прозорість, smart-рішення	прискорення процедур, управління на основі даних, цифрові інновації
Безпековий	стійкість і захищеність систем, управління ризиками	безперервність критичних сервісів, зниження втрат, підвищення резильєнтності

Джерело: запропоновано та складено авторами на основі [22—24].

туру інвестицій у бік довгострокової ефективності; безпековий контур зменшує ризики та втрати.

Табл. 3 відображає авторський підхід до структуризації інвестиційного середовища міських агломерацій як багатовимірної інтегрованої системи, у межах якої поєднуються економічні, інституційні, інфраструктурні,

соціальні, екологічні, цифрові та безпекові компоненти.

На основі запропонованої структури модель формування інвестиційного середовища агломерації може бути зображена як послідовність взаємопов'язаних контурів: від формування базових умов і спроможностей (інституції, інфраструктура, безпека) — до запуску інвестиційних рішень (портфель проєктів, партнерства, фінансові інструменти) — і далі до оцінювання результативності через досягнення економічних, соціальних та екологічних результатів (рис. 1). Така логіка відповідає управлінській практиці, у якій ключовим стає не сам факт залучення інвестицій, а їх здатність створювати довгострокову додану вартість без поглиблення соціальних дисбалансів і екологічних втрат.

У контексті післявоєнного відновлення економіки України запропонована модель дозволяє розглядати агломерації як "вузли відновлення", де поєднуються інфраструктурна модернізація, відновлення виробничого потенціалу, розвиток людського капіталу та впровадження інноваційних і зелених рішень. За таких умов інвестиційне середовище агломерації виконує функцію інтеграційного каркаса, що синхронізує державні пріоритети, регіональні програми та локальні портфелі проєктів, мінімізує фрагментацію ресурсів і спрямовує капітал у напрями, які дають найбільший мультиплікативний ефект та узгоджуються з цілями сталого розвитку [1; 6]. Водночас саме агломераційний рівень є найбільш чутливим до ризиків: інфраструктурних, екологічних, соціальних і безпекових, що підсилює вимоги до інсти-

Рис. 1. Концептуальна модель формування інвестиційного середовища міської агломерації у контексті сталого розвитку

Джерело: запропоновано та побудовано авторами на основі [22—24].

туційної координації, прозорості та управління на основі даних.

Отже, концептуальні засади формування інвестиційного середовища міських агломерацій у контексті сталого розвитку національної економіки полягають у системному поєднанні просторових переваг агломерації з інституційною спроможністю, інфраструктурною модернізацією, цифровими рішеннями, екологічними стандартами та безпековою стійкістю. Запропонована структуризація компонентів і модель формування інвестиційного середовища створюють теоретичне підґрунтя для подальшого обґрунтування інструментів політики та механізмів управління розвитком агломерацій як драйверів сталого розвитку та відновлення національної економіки.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У статті здійснено теоретичне узагальнення та концептуальне осмислення процесів формування інвестиційного середовища міських агломерацій у контексті забезпечення сталого розвитку національної економіки. Доведено, що міські агломерації в сучасних умовах виступають не лише просторовими формами концентрації економічної активності, а й ключовими мезорівневими платформами узгодження інвестиційних, соціально-економічних та екологічних пріоритетів розвитку. Обґрунтовано доцільність розгляду інвестиційного середовища агломерацій як динамічної інтегрованої системи взаємодії економічних агентів, інституцій, інфраструктур і територіальних ресурсів, що формується під впливом просторових, інституційних, соціальних, екологічних, цифрових і безпекових чинників.

У процесі дослідження систематизовано теоретико-методологічні підходи до вивчення агломераційних процесів і встановлено, що агломераційні ефекти (економія на масштабі, мережеві взаємодії, ефекти міжтериторіального поширення) є базовою передумовою формування інвестиційної синергії та мультиплікативного впливу інвестицій на розвиток пов'язаних територій. Показано, що в умовах сталого розвитку ці ефекти набувають якісно нового змісту, оскільки потребують узгодження інвестиційних рішень із цілями соціальної інклюзії, екологічної безпеки, підвищення якості життя та резильєнтності економічних систем.

Уточнено сутність категорії "інвестиційне середовище міських агломерацій", яка, на відміну від понять "інвестиційний клімат" та "інвестиційна привабливість", відображає не лише сукупність умов для інвестиційної діяльності, а й механізми їх формування, відтворення та трансформації у просторі й часі. Обґрунтовано багаторівневу структуру формування інвестиційного середовища агломерацій, що поєднує національний, регіональний та агломераційний рівні управління, а також відповідні інструменти стратегічного, координаційного та проєктно-операційного впливу.

Запропоновано теоретичну модель формування інвестиційного середовища міських агломерацій, у межах якої виокремлено економічний, інституційний, інфраструктурний, соціальний, екологічний, цифровий

і безпековий компоненти. Доведено, що саме їх узгоджена взаємодія забезпечує трансформацію інвестиційних потоків у довгострокові результати сталого розвитку, зокрема економічне зростання, зниження соціальної нерівності, підвищення екологічної ефективності та стійкості територіальних систем. Показано, що в умовах післявоєнного відновлення економіки України міські агломерації можуть виконувати роль "вузлів відновлення", де концентрація ресурсів і проєктів дозволяє досягати максимального мультиплікативного ефекту від інвестицій.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні інвестиційної та регіональної політики. Зокрема, доцільним є застосування запропонованої концептуальної моделі для розроблення агломераційних стратегій розвитку та портфелів інвестиційних проєктів з урахуванням цілей сталого розвитку. Для центральних органів виконавчої влади результати дослідження можуть слугувати основою для вдосконалення нормативно-стратегічних документів у сфері просторового розвитку та відновлення економіки. Для регіонального й агломераційного рівнів управління практичними рекомендаціями є посилення міжмуніципальної координації, інтеграція інвестиційних і просторових рішень, розвиток інфраструктурних та цифрових платформ підтримки інвестицій, а також урахування безпекових і екологічних критеріїв при відборі інвестиційних проєктів.

У подальшому планується приділити увагу поглибленню теоретико-методичних основ формування інвестиційного середовища міських агломерацій та аналізу й узагальненню законодавчого забезпечення цього процесу задля досягнення сталого розвитку національної економіки. Доцільним є також розроблення методичних підходів до оцінювання інвестиційного середовища агломерацій, формування системи індикаторів його результативності та апробація запропонованих концептуальних положень на прикладі конкретних міських агломерацій України з урахуванням викликів післявоєнного відновлення та євроінтеграційних процесів.

Література:

1. World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography. Washington, DC: World Bank, 2009. 408 p.
2. World Cities Report 2022: Envisaging the Future of Cities. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2022. 418 p.
3. Urbanisation and Regional Development Policies. Paris: OECD Publishing, 2020. 176 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9f6a3a4a-en>.
4. Glaeser E. Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier. New York: Penguin Press, 2011. 352 p.
5. Капітальні інвестиції за регіонами України. Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.01.2026).
6. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015. 41 p.

7. Fujita M., Thisse J.-F. *Economics of Agglomeration: Cities, Industrial Location, and Globalization*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 528 p.

8. Jacobs J. *The Economy of Cities*. New York: Random House, 1969. 268 p.

9. Duranton G., Puga D. *Micro-Foundations of Urban Agglomeration Economies*. *Handbook of Regional and Urban Economics: Cities and Geography* / Edited by V. Henderson, J.-F. Thisse. Vol. 4. Amsterdam: Elsevier, 2004. P. 2063—2117. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1574-0080\(04\)80005-1](https://doi.org/10.1016/S1574-0080(04)80005-1).

10. Bolter K. *Agglomeration Economies: A Literature Review*. Kalamazoo: W.E. Upjohn Institute for Employment Research, 2020. URL: <https://research.upjohn.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1256&context=reports> (дата звернення: 17.01.2026).

11. Hilber C. A. L., Mion G., Overman H. G. *Agglomeration Economies and the Location of Foreign Direct Investment: Quasi-Experimental Evidence from Romania*. 2010. URL: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/23365/ssoar-2010-03-hilber_et_al_agglomeration_economies_and_the_location.pdf (дата звернення: 19.01.2026).

12. Binh D. T. T. *Agglomeration Economies and Location Choices by Foreign Firms: Evidence from Vietnam*. 2010. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/121050/1/N_045.pdf (дата звернення: 23.01.2026).

13. Liu Y., Yang M., Cui J. *Urbanization, economic agglomeration and economic growth*. *Heliyon*. 2024. Vol. 10. Iss. 1. Article e23772. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e23772>.

14. Ma X., Li C., Li Q., Sun Q. *Toward urban agglomerations' sustainable development: Impact of economic agglomeration on green economic efficiency*. *Economic Analysis and Policy*. 2025. Vol. 87. P. 1342—1360. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2025.07.013>.

15. Wu Y., Zhang Y., Zhang B. *The effect of urban agglomeration land use zoning on sustainable development goals*. *Scientific Reports*. 2025. Vol. 15. Article 33427. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-025-18892-0>.

16. Шлапак А. В., Іващенко О. В., Юрченко О. А. *Сучасні підходи до розуміння ролі міських агломерацій у сталому розвитку національної економіки. Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-20>.

17. Борщевський В. В., Дацків Р. М., Стецько Я. О. *Перспективи розвитку агломерацій у повоєнній економіці України: інституційний контекст. Регіональна економіка*. 2024. № 3 (113). С. 52—61. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-4>.

18. Ткач С. М., Панас Я. В. *Міські агломерації в регіонах України: передумови та перспективи розвитку в умовах війни. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2024. Вип. 3 (167). С. 62—70. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2024-3-9>.

19. Бабець І. Г. *Перспективи фінансування розвитку агломерацій Карпатського регіону в умовах євроінтеграції. Регіональна економіка*. 2024. № 3 (113). С. 62—71. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-5>.

20. Жабинець О. Й., Банах О. І. *Впровадження моделі еко-індустріального парку в контексті охорони навколишнього природного середовища агломерації (на прикладі Львівської агломерації)*. *Бізнес Інформ*. 2025. № 4. С. 208—215. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-208-215>.

21. Юрченко О. А. *Конурбація як форма просторової організації урбанізованих та резильєнтних територій: світовий досвід формування та управління. Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-74>.

22. Лойко В. В., Трушкіна Н. В., Баранов Є. М. *Сутність поняття "інвестиційне середовище міських агломерацій у контексті забезпечення сталого розвитку національної економіки"*. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. № 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-65>.

23. Лойко В., Баранов Є. *Тенденції розвитку міських агломерацій в європейських країнах та в Україні. European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. № 3 (17). С. 103—113. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0309>.

24. Кизим М. О., Козирєва О. В., Трушкіна Н. В. *Міжнародні інструменти повоєнної відбудови критичної інфраструктури та їх адаптація для регіонів України. Ефективна економіка*. 2026. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.22>.

References:

1. World Bank (2009), *World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography*, World Bank, Washington, DC, USA.

2. United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) (2022), *World Cities Report 2022: Envisaging the Future of Cities*, UN-Habitat, Nairobi, Kenya.

3. OECD (2020), *Urbanisation and Regional Development Policies*, OECD Publishing, Paris, France, <https://doi.org/10.1787/9f6a3a4a-en>.

4. Glaeser, E. (2011), *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*, Penguin Press, New York, USA.

5. State Statistics Service of Ukraine (2023), "Capital Investments by Regions of Ukraine", Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 21 January 2026).

6. United Nations (2015), *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations, New York, USA.

7. Fujita, M. and Thisse, J.-F. (2013), *Economics of Agglomeration: Cities, Industrial Location, and Globalization*, 2nd ed., Cambridge University Press, Cambridge, UK.

8. Jacobs, J. (1969), *The Economy of Cities*, Random House, New York, USA.

9. Duranton, G. and Puga, D. (2004), "Micro-foundations of urban agglomeration economies", *Handbook of Regional and Urban Economics: Cities and Geography*, vol. 4, Elsevier, Amsterdam, Netherlands, pp. 2063—2117, [https://doi.org/10.1016/S1574-0080\(04\)80005-1](https://doi.org/10.1016/S1574-0080(04)80005-1).

10. Bolter, K. (2020), *Agglomeration Economies: A Literature Review*, W.E. Upjohn Institute for Employment Research, Kalamazoo, MI, USA, Available at: <https://>

research.upjohn.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1256&context=reports (Accessed 17 January 2026).

11. Hilber, C.A.L., Mion, G. and Overman, H.G. (2010), "Agglomeration Economies and the Location of Foreign Direct Investment: Quasi-Experimental Evidence from Romania", Available at: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/23365/ssoar-2010-03-hilber_et_al-agglomeration_economies_and_the_location.pdf (Accessed 19 January 2026).

12. Binh, D.T.T. (2010), "Agglomeration Economies and Location Choices by Foreign Firms: Evidence from Vietnam", Available at: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/121050/1/N_045.pdf (Accessed 23 January 2026).

13. Liu, Y., Yang, M. and Cui, J. (2024), "Urbanization, economic agglomeration and economic growth", *Heliyon*, vol. 10 (1), e23772, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e23772>.

14. Ma, X., Li, C., Li, Q. and Sun, Q. (2025), "Toward urban agglomerations' sustainable development: impact of economic agglomeration on green economic efficiency", *Economic Analysis and Policy*, vol. 87, pp. 1342—1360, <https://doi.org/10.1016/j.eap.2025.07.013>.

15. Wu, Y., Zhang, Y. and Zhang, B. (2025), "The effect of urban agglomeration land use zoning on sustainable development goals", *Scientific Reports*, vol. 15, 33427, <https://doi.org/10.1038/s41598-025-18892-0>.

16. Shlapak, A.V., Ivashchenko, O.V. and Yurchenko, O.A. (2024), "Modern approaches to understanding the role of urban agglomerations in sustainable development of the national economy", *Economy and Society*, vol. 67, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-20>.

17. Borshchevskiy, V.V., Datskiv, R.M. and Stetsko, Ya.O. (2024), "Prospects for agglomeration development in the post-war economy of Ukraine: institutional context", *Regional Economy*, vol. 3 (113), pp. 52—61, <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-4>.

18. Tkach, S.M. and Panas, Ya.V. (2024), "Urban agglomerations in the regions of Ukraine: prerequisites and development prospects under wartime conditions", *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, vol. 3 (167), pp. 62—70, <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2024-3-9>.

19. Babets, I.H. (2024), "Prospects for financing agglomeration development in the Carpathian region under European integration", *Regional Economy*, vol. 3 (113), pp. 62—71, <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-5>.

20. Zhabynets, O.Y. and Banakh, O.I. (2025), "Implementation of the eco-industrial park model in the context of environmental protection of agglomerations (the case of the Lviv agglomeration)", *Business Inform*, vol. 4, pp. 208—215, <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-208-215>.

21. Yurchenko, O.A. (2025), "Conurbation as a form of spatial organization of urbanized and resilient territories: global experience of formation and management", *Economy and Society*, vol. 76, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-74>.

22. Loiko, V.V., Trushkina, N.V. and Baranov, Ye.M. (2025), "The essence of the concept of the investment environment of urban agglomerations in the context of

ensuring sustainable development of the national economy", *Economy and Society*, vol. 80, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-65>.

23. Loiko, V. and Baranov, Ye. (2025), "Trends in the development of urban agglomerations in European countries and Ukraine", *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, vol. 3 (17), pp. 103—113, <https://doi.org/10.32750/2025-0309>.

24. Kyzym, M.O., Kozyrieva, O.V. and Trushkina, N.V. (2026), "International instruments for post-war reconstruction of critical infrastructure and their adaptation for the regions of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 1, <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.22>.

Отримано редакцією журналу / Received: 06.02.26

Процеженовано / Revised: 10.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.02.26

АГРОСВІТ
<https://nauka.com.ua>
 Передплатний індекс: 23847

АГРОСВІТ
 Науково-практичний журнал

ISSN 2384-0792
 P 772304 619201

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292